

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHIKENT DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI

"LASDIQI AYMAN"
Rektor S.M. Tarabkijonov
2019 yil 10.09

"KELISHILDI"

Oliy va o'rtta maxsus ta'lim vazirligi

2019 yil 10.09

Ro'yxatga olindi

№ BD 3/0.000.340.000-2.03

17.09.2019 yil

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

FAN DASTURI

- Bilim sohalari: 100 000- Gumanitar
200 000- Ijtimoiy, iqtisod va huquq
300 000- Ishlab chiqarish texnik
400 000- Qishloq va suv xo'jaligi
500 000- Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
600 000- Xizmatlar
- Ta'lim sohalari: Bilim sohalari tarkibidagi barcha ta'lim sohalari
- Ta'lim yo'nalishlari: Ta'lim sohalari tarkibidagi barcha ta'lim yo'nalishlari

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'naltirilishi bo'yicha.
O'quv-uslubiy birlashmalari faoliyatini Murvofiqlashtiruvchi Kengashning 2017 yil
01.09.06 dagi 43 sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2017 yil
04.08.2017 avgustdagi 4386-sonli buyrug'ining 26-ibovasi bilan fan dasturi ro'yxati
tasdiqlangan.

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

M.Musayev

- TDTU, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası mudiri,
I.f.n., dotsent;

S.H.Narziyev

- TDTU, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası katta
o'qituvchisi.

Taqritehilar:

N.Saidro'jayeva

- TIQXMMI, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası
dotsenti;

O.Djurayev

- O'zbekiston Respublikasi Sanait xavfsizligi Davlat
qo'mitasi Boshqarma boshlig' o'rinbosari.

I.O'quv fanining dolzarbligi va o'liy kasbiy ta'limdagi o'rni

Ushbu dastur fan tarixi, rivoji va isiqboli hamda Respublikamizdagi ijtimoiy-
iqtisodiy islohotlar natijalari, ishlab chiqarish va xududiy xavfsizlik muammolarining
inson hayoti xavfsizligiga ta'siri masalalarini qamraydi. Zero hozirgi vaziyatda
xavfsiz hayotni ta'minlash masalalari eng dolzarb muammolardan hisoblanadi.
Chunki texnologiyalarda ishlab chiqarish jarayoni buzilishi, ishlovchilar uchun
sanitariya va gigiyena me'yor va qoidalarini yaratilmastigi, muhit rivojlanishidagi
noxush vaziyatlarining murakkablashuviga olib keladi.

Davlatlar o'rtasida insoniyat hayotiga xavf-xatar soluvchi holatlarning ro'y
berishi, insoniyat tomonidan qo'llanilyotgan turli zaharli va zararli moddalar va
vositalar ko'plab xavflarni yuzaga keltirib, insonlarning hayotiy faoliyatiga,
sog'lig'iga, arof-muhit toziligiga va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga tahdid
solmoqda. Shu sababli ham mamlakatimizning eng muhim va kechiktirib
bo'lmaydigan vazifalari qatorida aholi hayotining xavfsizligini ta'minlash masalalari
dolzarb o'rın olgan. Aynan shu muammolarning echimini "Hayot faoliyati
xavfsizligi" (HEX) fani o'rganadi.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsadi - bo'lajak mutaxassislariga hayotiy faoliyatlarida
yuzaga keldirilgan xavflarning kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini
va ularni yo'qotish qoidalarining, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, tabiiy, texnolog,
ekologik va boshqa tuzdagi favqulodda vaziyatlardan aholini himoya qilish, ularni
nazariy va amaliy jihatdan himoyalashiga hamda jarohat olganlarga birlamchi tibbiy
yordam ko'rsatish qoidalarini o'rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishtirish uchun fan talabalari nazariy bilimlar, amaliy
ko'nikmalar, hodisa va jarayonlarga ustubay yondashuv hamda ilmiy daryoqarashini
shakllantirish vazifalarini, faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan
favqulodda vaziyatlar turilari, ularning kelib chiqish sabablarini, oqibatlarini tabiiy
ushublarini, faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda
insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qatqarish vositalarini ishlatish
ko'nikmalarini bajaradi.

III. Asosiy nazariy qisim (ma'ruza mashg'ulotlari)

1-Model. Hayot faoliyati xavfsizligining nazariy asoslari

1-mavzu. "Hayot faoliyati xavfsizligi" faniga kiritish

Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash, Hayot faoliyati xavfsizligi haqida
tushuncha. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari va terminlari. Hayot
faoliyati xavfsizligi turkibiy qismlari va ularning tekshirish obyektlari. Hayot
faoliyati xavfsizligi nazariy asoslari.

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan
va tavsiya qilingan (2017 yil 22) kundagi 43-sonli bayonoma).

2-mavzu. Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari

Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari, mazmuni. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan asosiy qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va me'yoriy hujjatlar tizimi.

3-mavzu. Faoliyat xavfsizligini ta'lim qilish

Faoliyat xavfsizligini ta'lim qilish. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari, ularning mazmuni. Xavflar, ularning tasnifi. Faoliyat xavfsizligini ta'minlash tamoyillari, usullari. "Inson - muhit" tizimida inson omili.

4-mavzu. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika va psixologik asoslari

Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika asoslari asosiy prinsip va usullari. Faoliyat xavfsizligi psixologiyasi. Inson faoliyatini tashkil qilishning psixologik jihatlari. Ish joylarini estetik jihatdan jihozlash.

2-modul. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi

5-mavzu. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini tashkil qilish

Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarni rejalashtirish. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini mablag' bilan ta'minlash.

6-mavzu. Xavfsiz faoliyatni tashkil qilishda xodimlar bilimlari tekshirish va o'qitish

Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o'qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o'qitish va qayta tayyorlashni tashkil qilish. Bilimlarni tekshirish va baholash tizimi samaradorligi.

7-mavzu. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan baxtsiz xodisalar va kasb kasalliklari

Ishlab chiqarishda mehnat qobiliyatini yo'qotilishi. Faoliyat jarayonida sodir bo'ladigan avariyaalar. Ishlab chiqarishda faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladigan jarohatlanishlar va kasb kasalliklari. H-1 shaklidagi dalolatnomani to'ldirish tartibi.

8-mavzu. Ishlab chiqarishning sanitariyasi va gigiyenasi meyorlari, mazmuni

Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri, ishlab chiqarish mikroqilimining gigiyenik meyorlari, ularning inson organizmiga ta'siri. Ishlab chiqarishda mo'tadil ob-havo sharoitini yaratish.

9-mavzu. Ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar

Ishlab chiqarish changlari moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri. Changlarga qarshi chora-tadbirlar. Ishlab chiqarish jarayonlarida zararli omillar va ularning himoyalantirish tadbirlari. Ishlab chiqarishda zararli moddalar va ularning himoyalantirish usullari.

10-mavzu. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish va yoritish tizimi.

Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimi ularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati. Ishlab chiqarishda yoritish va uni meyorlari. Tabiiy va sun'iy yoritish. Yoritishga qo'yiladigan sanitariy-gigiyenik talablar. Yoritish vositalari va turlari.

11-mavzu. Ishlab chiqarishda shovqin va titrash

Shovqin va titrash inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish sabablari va manbalari. Shovqin va titrashni tasniflash, muhofaza chora-tadbirlarini belgilash.

Ultra va infraqizilning inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalantirish vositalari.

12-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning hususiyatlari va inson organizmiga ta'siri

Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning hususiyatlari va inson organizmiga ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularni tasniflash va meyorlash. Nurlanish manbalari va ularda ishlovchilarning xavfsizligini ta'minlash.

13-mavzu. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari

Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Yerga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elektr tokiga ko'rsatayotgan qarshiligi.

3-modul. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi

14-mavzu. Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari

Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Tabiiy ofatlar va ularning sodir bo'lishi. Texnogen va ekologik favqulodda vaziyatlar va undan muhofazalanish usullari. Sav toshqinlari, yer ko'chkilari, qor ko'chkilari.

15-mavzu. Fuqaro muhofazasining maqsadi va vazifalari

Fuqaro muhofazasining kuch va vositalari, uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tartiblari. Fuqaro muhofazasi rejalarini tuzish. Fuqaro muhofazasi shartb-o'qiv mashg'ulotlarini tashkil qilish va o'tkazish.

16-mavzu. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari
Zilzila va uning sodir bo'lishi. Zilzila turlari va aniqlash usullari. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari. Zilzilaga aholini tayyorlash. Bino va inshootlarning zilzila bardosbirligini oshirish.

4-modul. Yong'in xavfsizligi asoslari

17-mavzu. Yong'in xavfsizligini ta'minlash chorralari

Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari. Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardosbirlilik darajalari. Sarsout korxonalarining yong'inga va portlashga xavfi bo'yicha toifalari.

5-modul. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari

18-mavzu. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari

Respublikada habokalar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabotlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartibi va qoidalari. Yurak-o'pka reanimatsiyasi (qayta jonlantirishni o'tkazish qoidasi. Tomirlardan qon ketishi, turlari, vaqtincha to'xtatish usullari.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlarning taxminiy ro'yxati:

1. Fanining asosiy tushunchalari mohiyati; xavf turlarini, ularni guruhlash va identifikatsiyalash.
2. Hayot faoliyati xavfsizligining komfort sharoitlari, ishchi o'rnini ergonomikasini o'rganish.
3. Ishlab chiqarishning zararli va zararli omillarini inson organizmiga ta'sirini hisoblash.

5. Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash.

6. Ishlab chiqarishdagi tabiiy va sun'iy yorug'likni hisoblash usullari.

7. Mexanik jarohatlanishdan muhofazalanish va muhofazalovchi vositalarni aniqlash.

8. Elektrikning inson organizmiga fiziologik ta'siri.

9. Yong'inni o'chirishning asosiy vositalarini hisoblash usullari.

10. Kasbiy kasalliklarni va ishlab chiqarishdagi jarohatlarni tekshirish, hisobga olish va aniqlash usullari.

11. O'zbekistondagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi sohasidagi boshqaruv tizimining tuzilishi va funksiyalari.

12. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlar.

13. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.

V. Laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejadagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Laboratoriya mashg'ulotlarining taxminiy ro'yxati:

1. Ishlab chiqarish korxonalarida va inshootlarda tabiiy yorug'likni aniqlash.
2. Sarsout korxonali va muassasalarda mikroqilim sharoitlarini aniqlash.
3. Zararli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash.
4. Zararli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash.
5. Sarsout korxonalaridagi shovqinni aniqlash.
6. Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash.
7. Elektrik jibozlarini yerga ulashni hisoblablash.
8. Birlamchi o'chirish vositalari ish ummdorligini aniqlash.
9. Avtomatik yong'indab darak beruvchilarning ish ummdorligini aniqlash.

VI. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni seminar mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda taqdimot, turli xil mashq o'yinlar bilan bajarishni o'z ichiga oladi.

Seminar mashg'ulotlarining taxminiy ro'yxati:

1. Xavflar turlari va ularning turli sohalarida yuzaga keltiradigan zararlari va salbiy oqibatlarini o'rganish.
2. Jamiyadagi iqtisodiy va ijtimoiy xavflar va ulardan muhofazalanish masala va muammolarini o'rganish.
3. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda insonning psixologik ko'rsatkichlarining ahamiyati.
4. Faoliyat xavfsizligini nazorat qiluvchi davlat tashkilotlari, ularning faoliyat ko'rsatish sohalarini, huquq va majburiyatlarini o'rganish.
5. Jamiyatda ilmiy-texnik va axborot (informatsiya) sohasidagi xavf turlari
7. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish, mablag' bilan ta'minlash.

8. Ishlab chiqarishda faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladigan jarohatlanishlar va kasb kasalliklari.
9. Kasb kasalliklarining kelib chiqish sabablari, tahlil qilish, oldini olish tadbirlari, ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari.
10. Inson mehnat faoliyatining fiziologik-gigiyenik asoslari.
11. Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri.
12. Texnosfera havosi tarkibidagi ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar.
13. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish, ularning turlari, umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati.
14. Ishlab chiqarishda shovqin va titrash. Ularning inson organizmiga zarari ta'siri.
15. Davlatimizda va chet ellardagi hayot faoliyati xavfsizligining maslahatini holati
16. Hayot faoliyati xavfsizligining maslahatini tashkil etish obyektlari, ularning sinflantish kriteriyalari, obyektlari, shaxsiy, korporativ va davlat miqyosidagi uslubiy asoslarini darajasi va uslubiy yondashuvi.
17. Zilzila va boshqa turdagi favqulodda vaziyatlarda fuqarolarni muhofaza qilish.
18. Baxtsiz hodisalarda jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalari.

VII. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

- Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanishi nazarda tutilgan:
- ma'ruzada zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalaridan;
  - o'tkaziladigan an'anaviy maabg'ulotlarda iqliy xujum, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalaridan;
  - o'tkaziladigan tajriba masdg'ulotlarida kichik guruhlar musobaqa, guruhlilik fikrlash pedagogik texnologiyalarni qo'llash nazarda tutiladi.
- Ushbu o'qov fani bo'yicha talabalarni mustaqil ta'lim ma'ruzalar konspekti va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va ma'laka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Tavsiya etiladigan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. HFX muammolarini o'rganishga katta hissa qo'shgan jahon va vatanimiz olimlari. Ularning asosiy ilmiy-amaliy ishlari.

2. Xavflarni kvantifikatsiyalashning sonli, balli va boshqa usulbirlarni tahlil qilish.
3. Xavfsizlikni ta'minlash tamoyillari va usulbirlarni tahlil qilish.
4. Faoliyatning turli bosqichlarida xavfsizlik shartlarini tahlil qilish.
5. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomik ko'rsatkichlarini tahlil qilish.
6. Ish o'rmini tashkilotlarining tabablari.
7. Inson antropometrik ko'rsatkichlarining faoliyat xavfsizligiga ta'siri.
8. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda psixologik omillarining ahamiyati.
9. O'zbekiston Respublikasida hayot faoliyat xavfsizligini ta'minlash sohasida qabul qilingan qonun va meyoriy hujjatlar tizimi.
10. Hayot faoliyati xavfsizligi fani bo'yicha glossariy tuzish.
11. Insonning fiziologik va psixologik tavsiflarining xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati.
12. Odam anatomiyasining (antropometrik parametrlarining) xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati.
13. Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashga oid xalqaro tajriba va izlanishlar tahlili.
14. Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashga oid chet davlatlarda qabul qilingan qonunlar va meyoriy hujjatlar tuzilishi.
15. Shovqin va titrashtan himoyalash texnik vositalarining guruhlanishi va tuzilishi.
16. Mashina va mexanizmlar uchun texnika xavfsizligi talablari keltiriladigan meyoriy hujjatlar tizimi.
17. Davlat yong'in xavfsizligi xizmati.
18. Respublika bo'yicha yong'inlar sodir bo'lishi va ularni ko'riladigan zararlari to'g'risida statistik ma'lumotlar tahlili.
19. Yong'inlardan himoyalashning zamonaviy texnik vositalari.
20. Xalqaro terrorizm va terroristik tashkilotlar.
21. O'zbekistonda bo'lishi mumkin bo'lgan texnologik xavflar.
22. Markaziy Osiyoda bo'lishi mumkin bo'lgan tabiiy xavflar.
23. Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnologik xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida gi qonun.
24. Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimi(FVDT)ning strukturaviy tuzilishi.
25. "Fuqaro muhofazasi to'g'risida"gi qonuni.
26. "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi qonuni.
27. "Xavfli ishlab chiqarish obyektlarining sanoat xavfsizligi to'g'risida" gi qonuni

28. Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha qabul qilingan davlat standartlari tizimi.

29. "Gidrotexnika inshootlarining xavfsizligi to'g'risida" gi qonuni.
30. "Sanitariya nazorati to'g'risida" gi qonuni.
31. "Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida" gi qonuni.
33. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlar.
34. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.
35. Korxonalarda ishchilarni mehnatni muhofaza qilishni tashkillahtirish. 36. Ish joylarini sharoitiga ko'ra attestatsiya qilish, korxonalaridagi mehnatni muhofazalash ishlari bo'yicha sertifikatlaylash.
37. Davlatimizda va chet elardagi bayot faoliyati xavfsizligining maduriyatini holati.
38. Hayot faoliyati xavfsizligining maduriyatini umumiy tavsifi, uning ta'rixiy, falsafiy, ijtimoiy va diniy asoslari.
39. Hayot faoliyati xavfsizligining maduriyatini tushunchasi.
40. Hayot faoliyati xavfsizligining maduriyatini tashkil etish obyektlari.
41. Hayot faoliyati xavfsizligi sohasidagi xalqari tajribalar.
42. Xodimlarning xavfsiz faoliyatini tashkil qilish chora-tadbirlari.
43. Ish beruvchining majburiy javobgarligi.
44. Mehnat xavfsizligi bo'yicha xodimning bilimlarini tekshirish.
45. Insonning faoliyat jarayoniga maduriyatiyasi.

VIII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar va axborot manbualari

Asosiy adabiyotlar

1. A. Mark, P. Friend James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Bernan Press. Germaniya, 2007
2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi/ Darslik. -T.: "Tafakkur qanoati", 2015. - 336 b.
3. Ibragimov E.L., Gazizazarova S., Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.
4. Yuldashev O.R., Djaborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik.-T.: "Toshkent-Iqtisodiyot", 2014.- 268 b.
5. Yormatov G'.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. -T.: "Aloqachi", 2009. - 348 b.
6. Narziyev Sh.M., Karbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma.-T.: "Yangi nashr", 2019.- 234 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

7. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kamdaliq qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqboliga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.
8. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi - T.: O'zbekiston, 2014. - 46 b.
9. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida" gi (yangi taxtiri) O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 22 sentyabr.
10. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori № 286, 06.06.1997. -T.: 1997.
11. "Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida" gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2008, 37-38-son.
12. www.gov.uz - S'fesesetron Pecnyblymacta xuyumat noptam.
13. www.uznet - S'fesesetron Pecnyblymacta Kotyis xuyozarimot mas'yomozlapan itozavdi fozact.
14. www.mintrod.uz - Mexnat va axolimon itozarimot mxyozfaza xozum itozarimot calitri.
15. www.bilim.uz - OYMTB calitri

Internet saytlari

Inoh: Ushbu "Hayot faoliyati xavfsizligi" fan dasturi harcha oliy ta'lim muassasalariga asos sifatida joriy etiladi. Oliy ta'lim muassasalari soha tarkibidagi ta'lim yo'nalishlari xususiyatlari, o'quv rejalaridagi soatlarni (ma'ruza, amaliy, laboratoriya, seminar) hisobga olgan holda ibtichi o'quv dasturlari mavzularni shakllantirishda o'zgartirishlar kiritishi mumkin.